

ПОЕТИЧЕСКИ ОТГЛАСИ НА МАХОВИЯ КУЛТ

Литературният култ към К. Х. Маха се заражда двадесет години след неговата смърт и оттам насетне завладява всяко следващо поколение. Ето защо не изненадва фактът, че през 1936 г. по повод на 100-годишнината от неговата смърт и от появата на знаменателната за чешката поезия поема *Май* и писатели, и художници, и литературоведи, и критици изпълват чешкото културно пространство с множество жестове на почит и възторг към неговата личност и творчество. Изразителите на този първи в чешката история – а и до днес неповторим по своя мащаб – литературен култ са с различни политически и естетически убеждения, но всички те се солидаризират в оценката си за величието и уникалността на Маха. В Литомержице, където Маха прекарва последните няколко месеца от своя живот, е издигнат паметник; издава се специална пощенска марка със статуята на поета – дело на скулптора Йозеф Вацлав Мисълбек, която е поставена на хълма Петршин и която днес продължава да бъде култово място в родния град на поета – Прага; различни издателства преиздават *Май*, като особено ценно е изданието на Алберт Вискочил с илюстрации на художника Микулаш Алеш и с типографско оформление на другия забележителен художник – сюрреалиста Индржих Щирски, който също така прави цикъл илюстрации по *Май* за сборника, издаден от сюрреалистичната група – *Нито лебед, нито луна* (*Ani labuť, ani Lúna*, 1936). Честванията на Маха продължават и след юбилейната година. Особено знаменателни са два факта от 1938 г.: тържественото пренасяне на неговите останки от Литомержице в Прага и сборникът, издаден в негова чест от Пражкия лингвистичен кръжок (*Torzo a tajemství Máchova díla*).

Редица поети, вдъхновени от Маховия поетически гений, създават забележителни творби, които трайно се вписват в чешката литературна класика. Сред тях са Ярослав Сайферт, Франтишек Хрубин, Франтишек Халас, Владимир Холан... Предлагаме за първи път в превод на български език стихотворения от цикъла *Маховски вариации* (*Máchovské variace*), който Йозеф Хора¹ създава през юбилейната 1936 година (Praha: Fr. Vorový). Илюстрациите към книжното издание са на Вацлав Машек.

¹ Списание „Славянски диалози“ представя преводи на Йозеф Хора и кратка творческа биография на поета в бр. 10 – 11 за 2010 г.

JOSEF HORA**Máchovské variace****III**

Ach, přitažlivost vězení,
nad jehož tmou má tvář se shýbá!
Ta hloubka v černém plameni
tak strašně na oči mě líbá.

Básníku, jako tebe rve
mě průvan hlubiny tvé tichý.
Vězení žárlivosti tvé,
vězení šílené tvé pýchy,

vězení lásky, zazděné
do tmy, z níž nic jen ozývá se,
pláč kořisti, pád kamene,
jenž prázdňem roztříští se v čase,

vězení slova, rozbité
výkřikem hrůzy, bleskem krásy
vězení, puklé noci té,
jež lidské verše zašeptá si.

IV

Pak, když se propadáme v jas
Sahary hvězd a Mléčné dráhy,
vteřino, která ranilas
nás růží snů svých, proč tak záhy

odkvétáš zas jak drahý hlas
a necháváš nás zde tak samy
s kytarou, při níž blouznilas
jak vzdechy prstů nad strunami?

Vězení rozpadlo se sic,
a všecka kamkoli a kdyby
nám běží vstříc, však na dně nic,
jen lásky klam, jenž lže, když slíbí.

Jdem tmou a vlna za vlnou
tam vroubí jezero a síť.
A v půlnoc hustou, úplnou
sesuté světlo luno svítí.

Първото издание от 1936 г.

ЙОЗЕФ ХОРА
Маховски вариации

III

Под мен – затворът с тяга тъмна,
към неговия мрак политам!
И страшна глъбина бездънна
целува с пламък чер очите.

Поете, мен също ме разбива
дъхът на лоното ти тихо.
Затвор е ревността ти дива,
затвор на гордостта ти лиха,

любов, зазидана сред мрака,
там нищото отеква само,
плач жертвен, пада камък,
но с времето на прах ще стане,

затвор на думите, ще рухне
от вик на ужас, лъч на красота,
от тази нощ, която ще разпукне
и стих човешки ще зашепне тя.

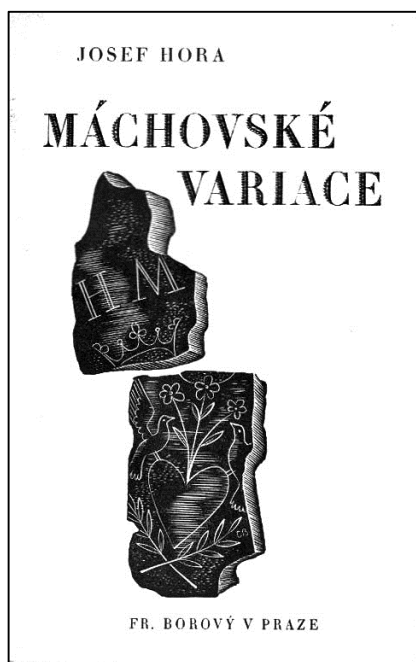
IV

Пропадаме сред светлини
на Млечни пътища, Сахари звездни,
ти, миг, защо ни нарани
с красив копнеж душите безнадеждни

и ни напусна като глас любим,
въздишаш само в пръстите безумни,
останали с китарата сами,
бълнувайки в нестройните ѝ струни?

Все пак разпадна се затворът
и всичко чезне без следа, без зов,
и няма нищо нийде сред простора –
единствено измамната любов.

Вървим сред мрака, своята мрежа
вълни над езерото мятат.
И в тази тежка нощ безбрежна
сияе немощно луната.

Издание от 1944 г.

VIII

V tmu šeríků a v lunny svit
 zas potápí se láska nahá,
 ta nahá láska, jejíž kmit
 nám přes bojiště v srdce sahá,

o sto let starší, básníku,
 o sto let nadějí a žalů,
 o sto let hrobů, zániku,
 zrad, nemocí a kriminálů.

Přes hanbu světa, trosky dnů
 zas kvete máj a červ v něm hlodá
 a ruka krve mdlému snu
 zas víno fantazie podá.

Všudypřítomná, šílená,
 nás větví závratí své šlehá.
 A zase na prach spálená
 v hrob tvého zoufalství si lehá.

IX

Tmou zprohýbaná koruna
 půlnoci nad paloukem sténá.
 Tančí tam ještě Iduna,
 věnečkem mladí ověněná?

Tiše jsi sledoval srn krok
 k napajedlům, z nichž hvězdy pily.
 O každý den, o každý rok
 tvé písňě truchlivější byly.

Však marný strach, že v stáří mhách
 polibek mládí odplyne ti
 a v sůl se změní ve vráskách,
 jichž brázdami proud času letí.

Neb zřím tvou sestru Idunu
 se k tobě sklánět vlnou krutou
 a vplétat kvítí v harpunu
 smrti, v tvá prsa zaseknutou.

**Вацлав Машек, илюстрация
 към изданието от 1936 г.**

VIII

В мрак люляков, в проблясък лунен
 потапя голо тяло любовта,
 тя – голата любов, чиято струна
 надмогва тътените на света,

поете, тя със сто години
 по-стара е, със сто години скръб,
 със сто лета мечти, руини,
 присъди, болести и смърт.

Посред отломъци и плява
 разцъфва май, разяден от печал,
 насън длан кървава подава
 препълнен със илюзии бокал.

Безумна, вездесъща, дива,
 бичува ни чак до премала тя.
 А после немошна заспива
 във гроба твой на безнадеждността.

Цирил Боуда, илюстрация към
 изданието от 1944 г.

IX

Превита е от тежката тъма
 нощта над тихата поляна.
 Идуна там танцува ли сама
 с венче на младост увенчана?

Пристъпваше ти след сърните,
 които пият в звездната река,
 и в твоите песни жаловити
 преливаше все повече тъга.

Напразен страх, че след години
 целувката на младостта ти
 в солта на бръчките ще гине –
 оре си времето в браздата.

А твоята сестра Идуна
 към теб се скланя с прилива жесток,
 цветя заплита във харпуна,
 пробол гърдата ти със последен скок.

Превод от чешки: Жоржета Чолакова